

greppa näringen

Svenskt lantbruks största miljöprojekt - Strategi för Greppa Näringen 2023–2027

Styrgruppen för Greppa Näringen, 2022-06-16

Innehållsförteckning

1. Strategi för Greppa Näringen under nästa period av EU:s gemensamma jordbrukspolitik, 2023 – 2027.....	4
2. Vision och syfte.....	5
Vision	5
Syfte	5
3. Lantbrukets viktigaste miljö- och klimatarbete.....	5
4. Många styrkor med Greppa Näringen.....	5
5. Fortsatt utveckling av Greppa Näringen	6
Hållbarhetsanalys och hållbarhetsmål på gårdsnivå.....	6
Utveckla analyser om kostnad och lönsamhet för miljöåtgärder	7
Utveckla grupprådgivningen	7
Öka tillgängligheten för rådgivning	7
Miljörådgivning även för hästföretagare.....	7
Utveckla Greppa Näringens klimatarbete	8
6. Greppa Näringen bidrar till nationella och globala mål.....	8
Riksdagens livsmedelsstrategi.....	9
Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram.....	10
Ökat fokus på biologisk mångfald	10
Ökad fokus på integrerat växtskydd – IPM.....	10
7. Rådgivning genom Greppa Näringen ger resultat.....	10
Övergödning.....	11
Klimat och energi	11
Växtskydd.....	11
Biologisk mångfald	12
Ekonomisk och miljömässig hållbarhet	12
Vattenhushållning.....	12
8. Våra målgrupper.....	12
En stor andel av lantbruken i jordbruksområdena nås	12
Storleksrationaliseringen fortsätter inom lantbruket	12
Det finns potential att nå fler i målgruppen.....	13
9. Hur vi når lantbrukarna	13
Individuell rådgivning - Greppa Näringens kärnverksamhet.....	13
Gruppk aktiviteter ett viktigt komplement till rådgivningen	13
Underlagsmaterial och beräkningsverktyg.....	14
Viktigt att kommunicera Greppa Näringens effekter	15

Fortbildning av rådgivare höjer kompetensen i hela branschen.....	15
10. Viktig samverkan i miljö- och klimatarbetet.....	16
LEVA – Lokalt Engagemang för Vatten.....	16
Lantbrukets kunskapsnav	16
11. Projektets organisation och finansiering	16
Organisation	16
Nya områden förs till Greppa Näringen.....	16
Finansiering.....	17

Omslagsbild: Mårten Svensson

1. Strategi för Greppa Näringen under nästa period av EU:s gemensamma jordbrukspolitik, 2023 – 2027

Styrgruppen för Greppa Näringen vill med denna strategi visa på den potential som finns för ett fortsatt arbete i Greppa Näringen med miljö- och klimatfrågor i samklang med livsmedelsstrategin inom EUs gemensamma jordbrukspolitik.

Greppa Näringen är svenskt lantbruks största miljöprojekt någonsin. Det drivs av Jordbruksverket i samarbete med Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), länsstyrelserna och ett stort antal rådgivningsföretag inom lantbruksbranschen. Rådgivningen bygger på frivilligt deltagande från lantbrukarnas sida och med målet att både lantbruket och miljön ska tjäna på föreslagna åtgärder. Lantbrukarens unika kunskap om sin gård kombineras i Greppa Näringen med rådgivarens specialistkompetens.

Fler än 10 300 lantbrukare har fått återkommande gårdsbesök inom Greppa Näringen. Totalt brukar dessa lantbrukare nära hälften av den svenska åkerarealen. En väl fungerande organisation har byggts upp med inarbetade rutiner och samarbetsformer och verksamheten följs upp systematiskt. Förmedling av ny forskning sker fortlöpande och ambitionen är att snabbt följa upp förändringar i omvärlden. Egna och andras resultat kommuniceras bland annat via en webbplats med nyhetsnotiser två gånger i veckan. De når inte endast Greppa Näringens medlemmar och rådgivare, utan med nyheterna sprids kunskap i hela lantbruksbranschen.

Under hösten 2019 genomförde ledningen för Greppa Näringen ett antal möten med LRF, länsstyrelserna och rådgivningsföretagen i syfte att kartlägga Greppa Näringens styrkor och utvecklingspotential. LRF bjöd in förtroendevalda och tjänstemän i samtliga regioner, och Greppa Näringens ledning höll digitala workshopar med rådgivare från hela landet. Totalt deltog cirka 50 förtroendevalda och tjänstemän från LRF i framtidsdialogen samt cirka 40 rådgivare från ett 20-tal olika rådgivningsföretag. Fler uppslag kom upp under rådslagen vilket resulterade i en strategi som presenterades för Jordbruksverkets GD och därefter skickades till Näringsdepartementet i mars 2020.

Det är denna strategi som nu omarbetas inför år 2023. Under åren 2020 och 2021 vidareutvecklades Greppa Näringen med utgångspunkt från de tankar som ingick i strategin från 2020, kompletterat med vissa slutsatser från två enkätundersökningar från december 2020 riktad till rådgivare respektive till lantbrukare. Förankringsprocessen resulterade i att nya rådgivningsbesök infördes som förhoppningsvis kommer att efterfrågas alltmer framöver:

1. Eftersom biologisk mångfald är en viktig del av ett hållbart lantbruk utformades ett enskilt rådgivningsbesök om biologisk mångfald på gårdar i åkerbygd. Rådgivningen har kommit igång på ett bra sätt under 2021.
2. Greppa Näringen har börjat erbjuda miljörådgivning till personer på gårdar med hästhållning. Gödselhantering och rasthagar för hästar utgör ofta så kallade "hot spots" i landskapet när det gäller fosforförluster. Även denna rådgivning startade under 2021.
3. Ett tredje rådgivningsbesök som utvecklades under 2021 var ett underlag om alternativ till användning av glyfosat och hur mekaniska metoder påverkar energiåtgång och kväveförluster. Detta rådgivningsupplägg kommer att marknadsföras under 2022.

Uttalande från Greppa Närings stygrupp i juni 2022:

”De diskussioner och enkäter och den förnyelse som skedde under 2020 och 2021, har stärkt oss i styrgruppen i vår ståndpunkt att Greppa Närings bör fortsätta in i den kommande perioden av EU:s gemensamma jordbrukspolitik och att det finns ett starkt stöd för detta i lantbruksnäringen.”

Ett fortsatt Greppa Närings finns med i Sveriges strategiska plan som lämnades till EU-kommissionen i december 2021.

2. Vision och syfte

Vision

”Greppa Närings – hållbarhetsklivet för svenskt lantbruk”

Syfte

Greppa Närings utbildar, inspirerar och motiverar lantbrukare att genomföra åtgärder för att minska gårdens miljö- och klimatpåverkan och förbättra lönsamheten. Greppa Närings bidrar till Sveriges miljömål, mål som gäller för miljöarbetet inom EU samt ett hållbart, konkurrenskraftigt lantbruk.

3. Lantbrukets viktigaste miljö- och klimatarbete

Greppa Närings är svenskt lantbruks största miljö- och klimatprojekt. Både konventionella och ekologiska lantbrukare tar del av rådgivningen. Lantbrukarna genomför miljöåtgärder på gårdarna och projektet kan ses som ett komplement till andra styrmedel.

Greppa Närings startade år 2001 som ett samarbetsprojekt och finns nu över hela Sverige. Fler än 10 300 lantbrukare har under åren fått återkommande gårdsbesök med fastställt rådgivningsinnehåll. Verksamheten bedrivs huvudsakligen i intensiv jordbruksbygd, i nitratkänsliga områden. Cirka 200 rådgivare och konsulter medverkar årligen i verksamheten och de erbjuder regelbunden fortbildning om lantbrukets miljö- och klimatfrågor. Projektet har fått stor uppmärksamhet, inte bara i Sverige, utan även internationellt.

4. Många styrkor med Greppa Närings

Greppa Närings sätter lantbrukaren i centrum och all verksamhet utgår från lantbrukarens vardag och verklighet som företagare. Målet är att stärka och vidareutveckla både lantbrukarna och deras anställdas kompetens så att företagen kan utvecklas.

Förutsättningarna för lantbruk varierar stort beroende på var i landet gårdarna finns. Faktorer såsom driftsinriktning, jordarter, närheten till sjöar, hav och vattendrag har stor betydelse för gårdens miljöpåverkan och förutsättningarna för miljöförbättrande arbete. Det finns inga standardlösningar som fungerar överallt, istället måste åtgärderna anpassas till gårdens och platsens specifika förutsättningar. Det är när vi kombinerar lantbrukarens unika kunskap om sin gård och sina fält med rådgivarens specialistkompetens och kunskap om aktuell forskning som vi kan nå verklig framgång.

Den kompetensutveckling som Greppa Närings erbjuder förstärker positiva effekter av andra åtgärder inom den gemensamma jordbrukspolitiken och minskar behovet av mer ingripande åtgärder som till exempel lagstiftning. Rådgivningen på gårdsnivå gör det möjligt att hitta lösningar på komplexa problem som är svåra att åtgärda med mer generella metoder. Det faktum att allt deltagande i Greppa Närings utbildningar och rådgivning är frivilligt, ökar också lantbrukarnas engagemang och sannolikheten att de åtgärder som genomförs blir bestående.

Genom Greppa Närings har lantbrukaren tillgång till rådgivare med olika kompetenser och får på så vis en helhetsrådgivning kring sin verksamhet. Lantbrukaren visar med sin rådgivningsplan vilka olika besök som han eller hon önskar. Samarbetet mellan olika rådgivningsföretag och rådgivningskompetenser för att tillgodose lantbrukarens önskemål, är mycket viktigt och ger rådgivarna möjlighet att bredda och utveckla sin kompetens.

Greppa Närings verksamhet anpassas ständigt efter ny forskning och kunskap samt tar hänsyn till förändringar i omvärlden. Projektet har därför utvecklats mycket jämfört med när det startade för drygt två decennier sedan. Inom projektet har gedigen kunskap och erfarenhet kring jordbrukets miljö- och klimatpåverkan samlats. Arbetet har bidragit till behovsformulering för forskning, utveckling och innovation inom miljö- och klimatområdet. Egna och andras resultat förmedlas via projektets webbplats. Genom regelbundna digitala nyhetsbrev sprids kunskap, förutom till Greppa Närings medlemmar och rådgivare, till hela lantbruksbranschen.

Verksamheten följs upp på ett systematiskt sätt genom inrapporterade växtnäringsbalanser klimat- och energikartläggningar och diverse nyckeltal. Genom fortlöpande nöjdhetsundersökningar där en tredjedel av de lantbrukare som fått rådgivning intervjuas inom tre månader efter gårdsbesöket följs relevansen för och kvaliteten på rådgivningen.

5. Fortsatt utveckling av Greppa Närings

Greppa Närings verksamhet har förändrats och utvecklats under de två senaste åren och arbetet med att få till stånd ökad aktivitet med hjälp av nya rådgivningsbesök fortsätter in i nästa period inom den gemensamma jordbrukspolitiken i enlighet med Sveriges strategiska plan. Antalet tjänstemän inom Greppa Närings centralt kommer att utökas med sex personer i och med att de som arbetar med projektet som är inriktat på energi och klimat respektive vattenhushållning vid Jordbruksverkets rådgivningsenhet integreras med Greppa Närings från och med år 2023.

Arbete som för närvarande pågår och det som ska utvecklas under 2023 är:

Hållbarhetsanalys och hållbarhetsmål på gårdsnivå

Det finns ett intresse från både lantbrukare och rådgivare för att få ett ännu tydligare helhetsgrepp om gårdarnas hållbarhet vad gäller miljö och klimat. I analysen kommer nyckeltal från tidigare rådgivningar att sammanställas och jämföras med värden från gårdar med liknande produktion. Utifrån denna jämförelse kan lantbrukaren med hjälp av rådgivaren sätta upp rimliga mål för sitt fortsatta arbete. Målen kommer att följas upp vid lantbrukarens kommande rådgivningsbesök. Indikatorer och nyckeltal kommer att stämmas av med sådana som tas fram av olika certifierings- och branschorganisationer för att öka relevansen ytterligare för lantbrukarna.

Utveckla analyser om kostnad och lönsamhet för miljöåtgärder

De ekonomiska analyserna i rådgivningarna ska enligt strategin från 2020 utvecklas så att lantbrukarna får ett bättre underlag för beslut kring olika åtgärder. Ett arbete är påbörjat kring hur olika åtgärder påverkar utsläpp av växthusgaser och ammoniak för gårdar med olika driftsriktningar uttryckt som ”exempelgårdar”. Dessa beräkningar ska kompletteras med ekonomiska kalkyler för att få verklighetsnära ekonomiska siffror såväl för gårdens produktion som för dess miljö- och klimatpåverkan. Resultaten kommer både visas i skrifter och på webben, och läggs in i dataprogrammet Vera tillsammans med gårdsvisa beräkningar av klimatpåverkan.

Utveckla grupprådgivningen

Det finns ett behov av att erbjuda lantbrukare som har fått mycket rådgivning inom Greppa Näringen ytterligare ökad kunskap och inspiration. Gruppaktiviteter där deltagarna ges möjlighet att se goda exempel och utbyta erfarenheter ska utvecklas vidare.

Under de kommande åren integreras existerande grupprådgivningar om energi- och klimat och vattenhushållning, bland annat kurser i sparsam körning, och studiecirkelar om vattenhushållning successivt i Greppa Näringens rådgivningsutbud. Ytterligare koncept för grupprådgivning inom energi och klimat testas under 2022, för att kunna användas från och med 2023.

Öka tillgängligheten för rådgivning

Till följd av coronapandemin gick utvecklingen mot digital rådgivning och kurser via webben snabbt under 2020 och 2021. För att öka tillgängligheten till kompetensutveckling kommer lantbrukarna erbjudas kurser och information med olika teman via webben. Särskilt i län med stora avstånd mellan rådgivare och gårdar är rådgivning på distans efterfrågad. Gruppträffar, seminarier och enskild rådgivning kommer antingen att ske via digitala kanaler fysiska möten eller både och, anpassat till den specifika situationen.

Det finns en stor potential i ”Mina sidor” på webbplatsen och ambitionen är att utveckla funktionen så att lantbrukarna har möjlighet att ta del av mer av sin dokumentation från rådgivningen digitalt.

Miljörådgivning även för hästföretagare

Under 2020 utformades enskild rådgivning till hästföretagare. Verksamheten ska följas upp och utvecklas vidare under den kommande perioden inom den gemensamma jordbrukspolitiken. I och med detta har målgruppen för enskild rådgivning utökats med cirka 1 500 personer som driver gårdar med minst 15 hästar. Flertalet gårdar med hästhållning har dock endast några få hästar och det blir viktigt att tillsammans med hästorganisationer och branschorgan hjälpas åt att sprida information till en större målgrupp via olika kanaler. Samarbete med hästnäringens organisationer planeras för att nå ut mer allmänt med information till en stor andel av hästägare.

Utveckla Greppa Näringsens klimatarbete

Greppa Näringsens klimatarbete är främst inriktat på att begränsa lantbrukets klimatpåverkan. Särskilt viktigt är att visa på animalieproduktionens möjligheter att minska emissioner av växthusgaser i produktionens olika delar och att kommunicera vilka framsteg som görs på de svenska gårdarna. Sedan 2011 kan lantbrukarna få en analys utförd över sin gårds klimatpåverkan totalt sett och från och med 2021 även uppdelat per produkt av till exempel mjölk och kött. Ett beräkningsverktyg för hur (främst) växtodlingsgårdar kan öka sin kolinlagring är också framtaget. Greppa Näringsen ska utveckla dessa metoder och presentera vetenskapligt baserad fakta i klimatdebatten.

Biogas baserad på stallgödsel tillsammans med andra substrat har aktualiserats till följd av kraftiga prishöjningar på insatsvaror och tillgången till energi det senaste året. Den rådgivning enskilt och i grupp som bedrivs via ett nationellt projekt vid rådgivningsenheten ska integreras i Greppa Näringsen och utvecklas. Eventuellt kan kompetensutveckling kring bioenergi grödor komma att erbjudas i ökad grad, något som var mer omfattande för några år sedan.

Att anpassa driften till ett förändrat klimat ingår numera som en naturlig och oundviklig del av lantbruksverksamheten i Sverige. Klimatanpassning är viktigt i all rådgivning, som vid dimensionering av dräneringsledningar, ventilation i djurstallar, tillgång på dricksvatten i stallar och vid djurens utevistelse, vid val av grödor och växtföljder.

På grund av de pågående klimatförändringarna kommer vattenhushållning alltmer i fokus. Vi måste kunna hantera både ”för mycket och för lite vatten”. Greppa Näringsen arbetar redan med hur täckdikning och underhåll av diken kan utföras med hänsyn till främst fosforförluster, men vattentillgången i stort kan bli mer i fokus framöver.

Bevattning är ett område som visat sig bli alltmer viktigt för klimatanpassning och för ett hållbart lantbruk i och med de senaste årens perioder av torka i delar av Sverige, bland annat i Kalmar- Ölandområdet och på Gotland. Greppa Näringsen överväger att utveckla lantbrukarkurser och demonstrationer kring bevattning och vattentillgång, samt eventuellt rådgivning på gårdsnivå.

Bevattningsbehovet är förutom till region även kopplat till dränering och jordens vattenhållande förmåga. Uttrycket ”Hållbar bevattning” står för hänsyn till grödans behov av vatten, långsiktigt hållbart vattenuttag och att inte förlusterna av näringsämnen ska öka från den bevattnade marken. Det kommer troligen införas ett stöd inom kommande CAP för bevattningsdammar och Greppa Näringsen ska på sikt kunna ge rådgivningsunderlag även för sådana.

6. Greppa Näringsen bidrar till nationella och globala mål

Svenska mål:

Greppa Näringsen ska bidra till de svenska miljö kvalitetsmålen. Dessa kopplar även till mål inom EU och globala mål för miljö och klimat

Tyngdpunkten ligger på målen:

Ingen övergödning

Giftfri miljö Begränsad klimatpåverkan

EU-mål:

Det är flera viktiga EU direktiv och samarbeten inom EU som motiverar verksamhet inom Greppa Näringsen och som bidrar till att Sverige uppfyller direktivens krav:

Nitratdirektivet, ramdirektivet för vatten samt ”takdirektivet” för utsläpp av ammoniak, är de viktigaste som handlar om kväve och fosforförluster. Även internationella överenskommelser enligt HELCOMs aktionsplan för Östersjön är vägledande för arbetet mot övergödning. När det gäller växtskydd är direktivet om hållbar användning av bekämpningsmedel viktigt för Greppa Näringsens målsättningar.

EU-länderna har med anledning av Parisavtalet och COP26 i Glasgow kommit överens om att utsläppen av växthusgaser ska minska rejält jämfört med 1990 års nivå och att uppvärmningen inte ska överskrida 1,5 graders högre medeltemperatur. Ytterligare ambitioner visar EU med den presenterade ”Gröna given” om att EU ska bli ledande inom klimatområdet i världen och att lantbruket spelar en viktig roll i detta.

Till följd av de snabbt stigande elpriserna och den osäkra tillgången på gas främst som följd av kriget i Ukraina, presenterade i mars 2022 EU kommissionen en plan för att hur EU kan bli oberoende av fossila bränslen från Ryssland till år 2030. Energieffektivisering och ökad produktion av biogas är ett par av åtgärderna som förs fram och som har relevans för Greppa Näringsen.

Globala mål (FN):

De globala målen i Agenda 2030 beskriver miljömässig, ekonomisk och social långsiktig utveckling. Greppa Näringsen ska även bidra till dessa mål med tyngdpunkt på:

- **Mål 2 – Avskaffa hunger, uppnå tryggad livsmedelsförsörjning och förbättrad nutrition samt främja ett hållbart jordbruk.** Greppa Näringsen bidrar till att skapa en konkurrenskraftig livsmedelskedja, där den totala livsmedelsproduktionen ökar, samtidigt som relevanta miljö- och klimatmål nås.
- **Mål 6 – Säkerställa tillgången till och en hållbar förvaltning av vatten och sanitet för alla.** Greppa Näringsen bidrar till de miljömål som gäller vatten och spelar en viktig roll för att få till stånd ett lokalt åtgärdsarbete.
- **Mål 13 – Vidta omedelbara åtgärder för att bekämpa klimatförändringarna och deras konsekvenser.** Greppa Näringsen bidrar till att minska lantbrukets klimatpåverkan, framför allt genom ökad resurseffektivitet i produktionen samt genom att minska utsläppen av lustgas och metan från mark och gödsel.

Riksdagens livsmedelsstrategi

Strategin syftar till att skapa en konkurrenskraftig livsmedelskedja, där livsmedelsproduktionen ökar, samtidigt som relevanta miljömål nås. Greppa Näringsen ska även fortsättningsvis spela en viktig roll för att livsmedelsstrategin ska kunna genomföras i hela landet utan negativa effekter på miljön och klimatet. I norrlandslänen kommer Greppa Näringsens rådgivning ha fortsatt brukande av åkermarken i fokus till exempel genom att erbjuda rådgivning om betydelsen av bra grovfoder, utfodring anpassad till djurens

näringsbehov och gårdarnas klimatarbete, samt markvårdsåtgärder för stabila skördar, vilket bidrar både till produktionen och bibehållen biologisk mångfald.

Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram

I åtgärdsprogrammen för nästa cykel inom vattendirektivet, anges att Jordbruksverket ska utveckla kompetensutvecklings- och rådgivningsverksamheten för att minska växtnäring förluster, rester av växtskyddsmedel i vatten, samt negativa effekter av avvattning och bevattning. Detta gäller områden där det finns risk att miljö kvalitetsnormerna för vatten inte kan följas på grund av påverkan från åkermark. Åtgärden ska genomföras i samverkan med länsstyrelserna och i samverkan med åtgärdssamordnare som arbetar för LOVA-medel kring övergödningsfrågan. Greppa Närings ska årligen rapportera rådgivningsaktiviteten inom avrinningsområden och informera om möjligheterna till att söka ersättningar för miljöåtgärder. De båda styrmedlen; rådgivning och miljöersättningar, ska förstärka varandra.

Ökat fokus på biologisk mångfald

I Sveriges strategiska plan ingår utökad rådgivning till företag med naturbetesmarker. Rådgivningen ska ersätta de nuvarande åtagandeplanerna. Ett arbete pågår vid Jordbruksverket och länsstyrelserna för att samordna information och anordna lantbrukarkurser om biologisk mångfald kopplat till naturbetesmarker. Det kan bli aktuellt att samordna delar av ett nytt rådgivningsupplägg med Greppa Närings verksamhet. Vid sidan av den nya modulen Biologisk mångfald i åkerbygd kan på sikt rådgivningsbesöket Betesstrategi komma att kompletteras med en strategi för naturbetesmarker som även belyser möjligheterna till att utnyttja potentialen för foderproduktion på dessa marker, med bibehållen biologisk mångfald och utan att äventyra möjligheterna att få miljöersättningar.

Ökad fokus på integrerat växtskydd – IPM

Med IPM, det vill säga metoder och insatser för att hantera sjukdomar, skadeinsekter och ogräs, kan man minska beroendet kemiska växtskyddsmedel. Med färre bekämpningar hindras utvecklingen av resistens hos insekter, svamp och ogräs så att effekten finns kvar när kemiska preparat måste tas till.

Under 2022 deltar många kommuner i ett tillsynsprojekt kring Integrerat växtskydd. Experterna på Jordbruksverkets växtskyddscentraler uppdaterar och marknadsför i samband med detta rådgivningarna inom Greppa Närings med fokus på växtskydd. Detta arbete kommer att fortsätta de kommande åren, i samverkan med Greppa Närings. Alla rådgivningar med koppling till växtskydd har en expert från växtskyddscentralerna som modulansvarig. Under 2022 kommer en ny rådgivning lanseras med fokus på att minska punktbelastningar av kemiska växtskyddsmedel inom växthusodlingen.

7. Rådgivning genom Greppa Närings ger resultat

Med hjälp av data om växtnäring balanser och energi- och klimat kartläggningar som samlats in vid rådgivningsbesöken ska resultaten av rådgivningen utvärderas. Vid uppföljningsbesöket går rådgivaren och lantbrukaren igenom vilka åtgärder som genomförts på gården kopplat till vilken typ av rådgivningsbesök som gjorts. Nyckeltal sparas i Greppa Närings databas.

Under drygt 20 år har cirka 68 000 rådgivningar genomförts i Greppa Näringens regi. Under denna period har kväveöverskotten i gårdarnas växtnäringsbalanser i genomsnitt minskat med fyra procent på mjölkgårdar, med 11 procent på grisgårdar och med fem procent på växtodlingsgårdar. Fosforöverskotten har på gårdar med djurproduktion i genomsnitt minskat med mellan 30 och 90 procent.

Greppa Näringens mål med det fortsatta frivilliga arbetet under 2023-2027 inom den gemensamma jordbrukspolitiken är följande:

Övergödning

- Kväveöverskotten ska fortsätta att minska i medeltal för gårdarna i Greppa Näringen. Minskade överskott minskar risken för emissioner av ammoniak, nitrat och lustgas.
- På gårdar där det fortfarande finns **fosforöverskott** ska dessa vara fortsatt låga och inte öka. På gårdar med fält i höga fosforklasser ska överskotten minska ytterligare.
- **Fosforförlusterna från fält ska fortsätta minska** med hjälp av kostnadseffektiva åtgärder som minskar erosion och andra former av fosforförluster. Antalet fältåtgärder mot fosforförluster ska öka och genomföras där de gör störst nytta.
- Övriga åtgärder som **minskar växtnäringsförlusterna** och som diskuterats vid rådgivningsbesöken ska öka i omfattning.

Klimat och energi

- De flesta lantbrukare på gårdar som gjort en **klimatkartläggning** ska genomföra några av de föreslagna åtgärderna vid rådgivningsbesöket för att minska sina utsläpp av växthusgaser (metan, lustgas och koldioxid).
- Övervägande delen av de lantbrukare som fått råd kring gårdens **energikartläggning** ska genomföra några av de föreslagna åtgärderna vid rådgivningsbesöket för att spara energi och därmed minska fossilberoendet och förluster av koldioxid.
- Lantbrukare på växtodlingsgårdar som fått rådgivning om **markbördighet** ska där det är möjligt öka sin gårds kolinlagring och därmed fungera som en sänka för koldioxid.
- Lantbrukare som deltagit i kurser kring **sparsam körning** ska ha visat att man kan minska bränsleåtgången och därmed beroendet av fossil energi.
- Lantbrukare som deltagit i kurser och träffar kring förutsättningar för att investera i **biogasanläggning** eller att förbättra driften i befintlig biogasproduktion, ska ha bidragit till minskat beroende av fossil energi och minskade emissioner av metan.

Växtskydd

- Förluster av **växtskyddsmedel till vattenmiljön** från gårdar som fått växtskyddsrådgivning ska i medeltal minska. Detta kommer att följas upp med hjälp av sammanställningar över genomförda åtgärder.

Biologisk mångfald

- Den **biologiska mångfalden** ska i medeltal öka på gårdar som fått rådgivning om biologisk mångfald. Detta kommer att följas upp med hjälp av sammanställningar över genomförda åtgärder.

Ekonomisk och miljömässig hållbarhet

- Greppa Näringsens råd ska öka företagets **hållbarhet**.
- Lantbrukarnas **kunskap** ska öka om det svenska lantbrukets påverkan på miljön och klimatet och om den egna gårdens miljö- och klimatpåverkan.
- Majoriteten av de lantbrukare som deltagit i Greppa Näringsen under några år ska **formulera mål** för sitt hållbarhetsarbete. Målen ska följas upp med hjälp av rådgivare.

Vattenhushållning

- Förmågan att **motstå översvämningar och hantera tillgång på vatten** vid torka ska öka för gårdarna i Greppa Näringsen.

8. Våra målgrupper

Alla lantbrukare oavsett gårdarnas areal och antalet djurenheter har möjlighet att delta i gruppaktiviteter som till exempel kurser och fältdagar. Greppa Näringsen ska bidra till att nya verktyg för gödsling anpassat till grödans behov används och till att miljöersättningar söks. I Sveriges Strategiska plan ingår ett förslag om en arealbaserad ersättning inom nitratkänsligt område ”precision-planering”. Förslaget innefattar krav på växtnäringsbalans, växtodlings- och gödslingsplan, markkartering, analys av flytgödsel och bevuxen zon kring dräneringsbrunnar. En satsning på en bredare målgrupp ska komplettera kommersiell rådgivning, och inte konkurrera med denna.

EU-kommissionen ställer även krav på att alla medlemsländer erbjuder lantbrukarna beräkningsverktyg för anpassad gödsling och Sverige förbereder för att Greppa Näringsens program Vera kan uppfylla detta från och med 2024.

En stor andel av lantbruken i jordbruksområdena nås

Enskild rådgivning erbjuds till lantbrukare inklusive familjemedlemmar och anställda, som driver lantbruk med minst 50 hektar åkerareal eller en djurproduktion med minst 25 djurenheter. Odlare av grönsaker på friland är prioriterade även om de brukar mindre areal än 50 ha. Totalt antal lantbrukare i målgruppen var år 2020 cirka 15 500 som tillsammans brukade 80 procent av Sveriges åkerareal. Av de lantbrukare som fått enskild rådgivning driver 20 procent gårdar som är mindre än 50 hektar eller 25 djurenheter, så storleksgränsen har varit och ska vara flexibel och anpassas till miljö- och klimatpåverkan. Målgruppen utökades under 2021 hästgårdar som har minst 15 hästar, cirka 1 500 företagare.

Storleksrationaliseringen fortsätter inom lantbruket

Utvecklingen mot allt färre, men större jordbruksföretag fortsätter och antalet lantbruksföretag i målgruppen minskar på grund av detta samtidigt som åkerarealen de brukar ökar. Målgruppen innefattar idag i princip alla mjölkproducenter och grisföretagare och av

dessa har en stor andel nåtts av rådgivning. Vi bedömer det som effektivt, att Greppa Närings även fortsättningsvis riktar den enskilda rådgivning främst till den målgrupp som gäller idag.

Det finns potential att nå fler i målgruppen

Antal lantbrukare som är aktiva rådgivningsmedlemmar i Greppa Närings är idag cirka 8 300 och en betydande andel av dessa finns i nitratkänsligt område. Lantbrukare i dessa områden bör liksom i nuvarande landsbygdsprogram vara extra prioriterade för rådgivning när medel fördelas till länen. Av antalet nötköttsgårdar och växtodlingsgårdar nås cirka hälften av producenterna. Särskilt inom kategorin nötköttsproducenter finns det en potential att nå fler. Hänsyn ska även tas till om länen har vattenförekomster som är utpekade som övergödda enligt vattendirektivets statusklassning.

Av rådgivningsmedlemmarna har två tredjedelar fått färre än sex rådgivningsbesök. Det finns därför en potential att nå fler och öka aktiviteten. Det är särskilt angeläget att erbjuda fler besök till de cirka 2 000 lantbrukare som blivit medlemmar i Greppa Närings under nuvarande landsbygdsprogram. Två tredjedelar av de i målgruppen som ännu inte deltar i Greppa Närings finns i de stora lantbrukslänen Västra Götaland, Skåne, Östergötland, Jönköping, Uppsala, Värmland, Kalmar, Örebro och Södermanland.

9. Hur vi når lantbrukarna

Individuell rådgivning - Greppa Närings kärnverksamhet

Individuell rådgivning på gården är basen i Greppa Närings och det som krävs för att rådgivaren tillsammans med lantbrukaren ska kunna hitta de åtgärder som ger störst miljönytta utifrån gårdens specifika förutsättningar. Åtgärder ska även vara praktiskt genomförbara på gården och för lantbrukaren. Det personliga mötet mellan lantbrukare och rådgivare är en förutsättning för att vi ska lyckas kombinera lantbrukarens unika kunskap om sin gård och sina fält med rådgivarens specialistkompetens.

Rådgivningen sker genom återkommande besök enligt fastställda rådgivningsteman, så kallade moduler. Det systematiska arbetssättet gör att rådgivningen blir möjlig att upphandla, och likvärdig oavsett utförare, samt underlättar samarbete mellan rådgivare med olika kompetenser. Ambitionen är att upphandling och redovisning ska förenklas så att det blir attraktivt för rådgivningsföretagen att medverka i arbetet.

Det finns behov av att utveckla de ekonomiska analyserna i rådgivningen så att lantbrukarna kan få ett bättre underlag för beslut kring vilka åtgärder som kan vara intressanta på den egna gården. Det finns också ökad efterfrågan från både lantbrukare och rådgivare på en rådgivning där lantbrukaren kan summera miljöarbetet på gården och sätta upp konkreta mål för sitt framtida arbete. Vi avser att utveckla båda dessa aspekter under de kommande åren.

Gruppaktiviteter ett viktigt komplement till rådgivningen

Inom Greppa Närings arrangeras kompetensutveckling i form av olika gruppaktiviteter som kurser, fältdagar och erfarenhetsgrupper (ERFA-grupper). Dessa aktiviteter är ett viktigt komplement till den individuella rådgivningen och är öppna för lantbrukare även utanför målgruppen. Aktiviteterna ger ämneskunskaper, inspiration och möjlighet att visa upp goda

gårdsexempel. Vid dessa tillfällen utbyter deltagarna erfarenheter, något som kan betyda mycket för beslutet att genomföra en åtgärd.

ERFA-grupper är ett sätt att erbjuda lantbrukare som deltagit i individuell rådgivning under ett antal år att ta sitt miljöarbete ett steg längre tillsammans med andra. Grupperna innebär också mötesplatser på landsbygden och bidrar till livsmedelsstrategins ambition om social hållbarhet och att det ska vara attraktivt att leva och bo på landsbygden. En kombination av träffar och digitala möten kan utvecklas om lantbrukarna finns utspridda över större områden. I och med att vattenhushållning integreras med Greppa Närings verksamhet kommer även gruppaktiviteter kunna riktas till entreprenörer som projekterar och utför vattenåtgärder i landskapet.

I takt med att gruppaktiviteterna blir en allt viktigare del av Greppa Närings verksamhet ökar också behovet av att följa upp hur nöjda lantbrukarna är med aktiviteterna samt i vilken mån kompetensutvecklingen leder till att fler åtgärder genomförs. Detta kommer Greppa Närings fokusera på under de kommande åren.

Underlagsmaterial och beräkningsverktyg

Grunden för beräkningar som utarbetas vid rådgivningsbesöken, bland annat växtnärbalanser, kväveutlakning och gårdarnas klimatpåverkan, görs i programmet Vera. Programmet och de data som beräkningarna bygger på, baseras på aktuell forskning och beprövad erfarenhet. En arbetsgrupp inom Greppa Närings ansvarar för driften och utveckling av programmet, samt support till rådgivare. Vera ska under 2023–2024 utvecklas så det blir Sveriges officiella FaST ("Farmers sustainability tool"). EU-kommissionen kräver att alla medlemsländer erbjuder lantbrukare ett sådant verktyg och på så sätt utvidgas användningen av programmet utöver rådgivningen i Greppa Närings.

Alla rådgivningar redovisas av rådgivarna och informationen lagras i en databas som gör det möjligt att utvärdera arbetet och följa miljöförbättringar.

Rådgivarna har stöd för beräkningar av olika nyckeltal och liknande. Det finns även ett urval av skrifter, filmer och annat underlagsmaterial som är till nytta för rådgivarna vid de olika gårdsbesöken och som de når via webbsidan för rådgivare och som ska utvecklas ytterligare. Greppa Närings centralt tar årligen fram Jordbruksverkets rekommendationer för gödsling och kalkning, ett underlag som är viktigt för rådgivning om gödsling och om att utnyttja närings optimalt.

Ett fortlöpande utvecklingsarbete sker för att bidra till jordbrukets digitalisering och sprida kunskap om precisionsodling. För närvarande presenterar Greppa Närings kväveupptaget i höstvetet efter mätning med kvävesensorer under säsong på webbplatsen och även i form av interaktiva vegetationskartor baserade på satellitbilder. Dessa tjänster är viktiga för att lantbrukarna ska kunna anpassa kvävegödslingen efter grödans behov och på så sätt optimera odlingen, samtidigt som risken för utlakning till vattenmiljön minskas. Arbetssättet ska anpassas och utvecklas efter rådgivarnas och lantbrukarnas behov även framöver, till exempel testa under 2022 en ny rådgivning om kväveoptimering i höstvetet.

En viktig källa till fortbildning är de forskningsresultat som förmedlas via digitala nyhetsbrev som inte bara når Greppa Närings medlemmar och rådgivare, utan sprider kunskap i hela lantbruksbranschen.

Viktigt att kommunicera Greppa Närings effekter

En förståelse för målgruppen är en förutsättning för att nå ut till lantbrukarna. Vi vill erbjuda rådgivning till så väl nystartade företag och unga lantbrukare som till de lantbrukare som har varit med i Greppa Närings under en längre tid.

Kommunikation och marknadsföring om Greppa Närings rådgivning sker via webbsidor, digitala och postala utskick, annonsering, sociala medier med mera. Kommunikationsansvarig för Greppa Närings är anställd av LRF och rådgivningen marknadsförs både nationellt och regionalt via LRF, Greppa Närings centralt, länsstyrelserna och rådgivningsföretagen. Samarbetet ger en unik möjlighet att nå ut till lantbrukarna.

Greppa Närings publika webbplats *greppa.nu* omarbetades under 2021 och är anpassad till dagens behov och krav på tillgänglighet. Under ”Mina sidor” loggar lantbrukaren in med bank-ID och här har lantbrukarna i dagsläget tillgång till bland annat sina växtnärbalanser.

Greppa Närings har utvecklat och moderniserat kanalerna för kommunikation under de senaste åren genom att anordna webinarier arbetat mer med sociala medier och producerat informationsfilmer. Känslan av stolthet över att vara en del av Greppa Närings är viktig. Lantbrukare, rådgivare och alla som på olika sätt arbetar med Greppa Närings ska känna att vi tillsammans bidrar till att åtgärder för klimat och miljö genomförs på våra svenska gårdar. Att informera om de nyligen utvecklade rådgivningsbesöken är prioriterat, men det är även viktigt är att marknadsföra befintliga rådgivningsbesök, eftersom det tillkommer nya lantbrukare allteftersom. Ett led i detta arbete är att använda lantbrukarna som ambassadörer och att lyfta fram goda exempel i kommunikationen.

Fortbildning av rådgivare höjer kompetensen i hela branschen

Greppa Närings ska arrangera kurser för rådgivare som förbereder dem för att utföra Greppa Närings rådgivning. Kurserna annonseras på rådgivarnas egen webbsida *adm.greppa.nu* och i riktade nyhetsbrev.

För att bli rådgivare inom Greppa Närings krävs att man har deltagit i en introduktionskurs och för vissa rådgivningsbesök finns ytterligare krav. Därutöver ska fortbildning inom specifika områden som förbereder rådgivaren inför rådgivningen arrangeras. Vi ska erbjuda dagkurser blandat med kortare kurser på distans i Greppa Närings regi.

Greppa Närings kurser får höga betyg i utvärderingen och har blivit en viktig del i rådgivarnas fortbildning inom miljö- och klimatområdet. Ofta föreläser forskare från universitet och erfarna rådgivare inom Greppa Närings. Kurserna bidrar till att ny kunskap når ut och får praktisk tillämpning på gårdsnivå.

10. Viktig samverkan i miljö- och klimatarbetet

Greppa Närings ger svenskt lantbruk en möjlighet att lyfta fram sitt miljöarbete. Greppa Närings har under lång tid haft olika samarbeten med företag inom lantbruksbranschen, myndigheter, intresseorganisationer och forskningsvärlden, och dessa samarbeten kommer att fortsätta under nästa period inom den gemensamma jordbrukspolitiken. Greppa Närings ska framöver underlätta för lantbrukare att beskriva gårdens ekonomiska och miljömässiga hållbarhet och följa upp de gårdsvis satta målen. Vi avser att fortsätta att stämna av relevanta nyckeltal med branschen och Greppa Närings ambition är även att söka nya samarbeten.

LEVA – Lokalt Engagemang för Vatten

Havs- och vattenmyndigheten erbjuder en stödfunktion för projektet LEVA som är inriktat på åtgärdssamordning framförallt för projekt som är finansierade med LOVA-medel. Eftersom arbetet fokuserar på övergödning är kopplingen till Greppa Närings viktig. Ett organiserat samarbete pågår för närvarande och ambitionen är att detta ska fortsätta.

Lantbrukets kunskapsnav

Greppa Närings deltar i diskussioner kring kunskapsnav inom jordbruket. Tankar finns om att Jordbruksverkets rådgivningsenhet ska samverka med SLU, RISE och bilda en gemensam plattform för kunskapsöverföring och analys av behovet av tillämpad forskning. Naven är i skrivande stund tänkta att omfatta animalieproduktion, företagsutveckling, digitalisering och miljö och klimatfrågor. Hur långtgående samordningen kan tänkas bli är fortfarande oklart.

11. Projektets organisation och finansiering

Organisation

Jordbruksverket är projektägare. I styrgruppen ingår tre personer från Jordbruksverket, tre från länsstyrelserna, två från LRF och en representant för rådgivningsföretagen. Styrgruppen tar strategiska beslut gällande projektet. Projektledaren och kommunikationsansvarig adjungeras regelbundet.

Projektledaren vid Jordbruksverket samordnar det operativa arbetet med en arbetsgrupp bestående av cirka 11 personer anställda vid Jordbruksverket och 1,5 tjänst vid LRF. Projektledaren leder även en arbetsgrupp med fem regionsamordnare som representerar länsstyrelserna. Dessa samverkar i sin tur med övriga länsstyrelser. I organisationen finns även regionala representanter för LRF, både tjänstemän och förtroendevalda.

Projektets organisation har utvecklats löpande och kommer att ses över under 2023 – 2027 för att säkerställa en smidig styrning och administration. Styrgruppen och arbetsgruppens sammansättning kan komma att förändras i takt med att nya ämnesområden integreras i projektet eller den administrativa styrningen av upphandlingsrutiner med mera förändras.

Nya områden förs till Greppa Närings

Inom några år efter att nästa period av den gemensamma jordbrukspolitiken startat kommer en del av den verksamhet som bedrivs inom Jordbruksverkets rådgivningsenheter vid sidan av Greppa Närings successivt föras över till länsstyrelserna. Det gäller sådan verksamhet som

riktas direkt till lantbrukare såsom studiecirkel om vattenhushållning, gruppaktiviteter kring energieffektivisering och klimatåtgärder, rådgivning och gruppträffar om biogas, kurser om sparsam körning med mera.

I samband med detta avser vi att successivt integrera fler sakområden i Greppa Närings. Greppa Närings får därmed ett utökat ansvar centralt men även gentemot länsstyrelserna när det gäller dessa frågor. Det kommer att ställa krav på uppföljningssystem, möjlighet till utvärdering, fortbildningsaktiviteter med mera, men bör ge målgruppen lantbrukare ett större och mer samordnat utbud av aktiviteter.

Finansiering

För närvarande finansieras Greppa Närings rådgivning helt med medel i Sveriges landsbygdsprogram. Den är kostnadsfri för lantbrukarna eftersom det finns ett stort samhällsintresse av att miljöåtgärder genomförs på gårdarna. Det är av stort värde att Greppa Närings rådgivning även i nästa programperiod är kostnadsfri, så att fokus på långsiktiga frågor kring miljö och klimat kan bibehållas.

I Sveriges strategiska plan föreslås att den delen av Greppa Närings verksamhet som bedrivs inom Jordbruksverket får nationell finansiering, liksom övriga delar av Jordbruksverkets rådgivningsenhet bland annat växtskyddscentralerna. Greppa Närings projektledning och stödfunktion kommer att fortsätta som tidigare med att bland annat ansvara för uppföljning, fortbildning av rådgivare, beräkningsverktyg och administrativt rapporteringssystem.

Länsstyrelsernas verksamhet och därmed den enskilda rådgivningen, lantbrukarkurser, gruppaktiviteter och demonstrationer kommer även fortsättningsvis delfinansieras via medel från EU och styras via den strategiska planen. Dessa finansiella förändringar bör inte föranleda att organisationen förändras.